
ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

УДК 657.421

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2026.27.8>

Пристемський О.С.

доктор економічних наук, професор,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9743-3563>

Prystemskyi Oleksandr

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АМОРТИЗАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASPECTS OF PROVISION DEPRECIATION POLICY OF ENTERPRISES

У статті розглянуто обліково-аналітичні аспекти забезпечення нарахування амортизації політики підприємств. Запропоновано парадигму обліково-аналітичного забезпечення амортизаційної політики, яка дозволяє систематизувати раціональні шляхи розподілу витрат або вартості основних активів протягом усього терміну їх експлуатації з урахуванням облікової, інформаційної, аналітичної, контрольної та інноваційно-інвестиційної складової. Доведено, що складові обліково-аналітичного забезпечення амортизаційної політики підприємств в інституційній економіці визначають пріоритети інноваційного оновлення активів на основі накопичення та використання амортизаційного фонду. Визначено методи звітнього та бухгалтерського забезпечення амортизаційної політики. Представлено модель дискретного методу визначення амортизаційних відрахувань. Проаналізовано темпи зростання вартості основних фондів та ступінь їх зносу. Визначено функціональні залежності витрат на поліпшення (реконструкцію, модернізацію) основних засобів від суми нарахованої амортизації підприємств. Розраховано прогнозний обсяг та інтервали амортизації основних засобів на підприємствах.

Ключові слова: капітальні інвестиції, інновації, основні засоби, суб'єкти господарювання, ставки.

The effective state policy of developed countries regarding the stimulation of sustainable innovative development and investment in technological re-equipment of agriculture is considered. The main elements of the implementation of the depreciation policy, which are aimed at the timely formation of own investment resources due to depreciation deductions, have been studied. It was determined that amortization as an economic phenomenon affects economic indicators and directly on the choice of amortization policy of enterprises, which requires a comprehensive study in the context of coordination of strategic decisions of innovation and investment development to achieve the welfare of society. This policy can be developed both at the macro level (state) and at the micro level (individual enterprise). The article considers the accounting and analytical space to ensure the depreciation policy of Ukrainian enterprises. The paradigm of accounting and analytical support of depreciation policy is proposed, which allows to systematize rational ways of cost allocation or value of capital assets (minus liquidation value) throughout their life, taking into account accounting, information, analytical, control and innovation and investment

© Пристемський О.С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

component. Paradigm productivity indicators were developed from countries that were selected for the implementation of the depreciation method and based on the positive dynamics of such countries. It is proved that the components of accounting and analytical support of depreciation policy of Ukrainian enterprises in the institutional economy, determine the priorities of innovative renewal of assets based on accumulation and use of the depreciation fund. Methods of reporting and accounting support of depreciation policy are identified. A graphical model of the digressive method for determining depreciation deductions is presented. The growth rates of the value of fixed assets and the degree of their depreciation in Ukraine are analyzed. The functional dependences of costs for improvement (reconstruction, modernization) of fixed assets on the amount of accrued depreciation of enterprises of the Steppe zone of Ukraine are defined. The forecast volume and intervals of depreciation of fixed assets at enterprises are calculated.

Key words: capital investments, innovations, fixed assets, economic entities, rates.

Постановка проблеми. Комплексна побудова обліково-інформаційного простору, який забезпечує формування прозорих програм підтримки амортизаційної політики на підвищення сталого розвитку аграрного бізнесу є найбільш ефективною державною політикою розвинених країн щодо стимулювання сталого інноваційного розвитку та інвестування в технологічне переоснащення сільського господарства. Основні елементи впровадження амортизаційної політики, спрямованої на своєчасне формування власних інвестиційних ресурсів за рахунок амортизаційних відрахувань – це накопичення розширених баз даних через обмін, аналітичні процедури та формування звітної інформації виключно в електронному вигляді. Це забезпечує оперативність, відкритість і дієвість управлінських рішень. Пошук нових правил амортизаційної політики відповідності вимогам інноваційно-інвестиційної діяльності, розробка, висвітлення ролі бухгалтерського обліку в реалізації амортизаційної політики, а також основ методології та організації інформаційного забезпечення амортизаційної політики спонукає до неефективності її концепції в державі, яка не призвела до істотних змін основних положень основних положень бухгалтерського простору та регулюючих інститутів, [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти формування амортизаційної політики на державному рівні досліджували багато вчених, зокрема з позицій теорії інституційного обліку, теорії інформаційного суспільства та питань інформаційної безпеки необоротні активи. Значну увагу приділили особливостям бухгалтерського обліку та оподаткування амортизації необоротних активів, аналізуючи розбіжності між стандартами бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та податковим законодавством України М.І. Бондар, В.В. Бабич [3]. Н.М. Левченко, І.О. Воробйова [4] розглядають амортизацію не лише як бухгалтерську процедуру, а як інструмент фінансової стратегії, обґрунтувавши, що ефективна амортизаційна політика є ключовим інструментом стратегічного управління, що впливає на оновлення основних засобів, фінансовий стан та інноваційний розвиток підприємства. О.Г. Лищенко, В.В. Півненко [5] розглядали підходи до вдосконалення нарахування амортизації для стимулювання оновлення необоротних активів обґрунтувавши роль амортизації у фінансовому забезпеченні відтворення основних засобів та підвищенні інвестиційної привабливості підприємств. Н.В. Швець [6] проаналізовано ключові проблеми формування амортизаційної політики, дослідивши питання впливу амортизації на оновлення основних засобів, висвітлено суперечності між бухгалтерським та податковим обліком, а також обґрунтовано необхідність оптимізації методів нарахування амортизації. Розкривають концептуально-теоретичні засади бухгалтерського обліку амортизації та зносу необоротних активів через аналіз різних наукових підходів до трактування цих понять, їх вплив на фінансовий стан підприємства та методологічні основи їх нарахування, наголошуючи на важливості правильного відображення в обліку у своїй роботі Пилипенко Л.М., Демська Ю.В. [9]. Н.С. Педченко, Л.А. Лугівська [10] дослідили амортизаційну політику підприємств в умовах реформування податкової системи України проаналізувавши зміни в законодавстві, вплив амортизації на формування інвестиційних ресурсів та пропонують шляхи оптимізації облікової політики для підвищення фінансової стійкості підприємств, та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Пріоритетним є визначення багатогранної характеристики амортизації як елементу методу обліку, що знижує потенціал матеріальних послуг на переоцінку активів з метою збільшення внеску в чистий прибуток і збереження виробничої потужності.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження полягає у розробці парадигми обліково-аналітичного забезпечення амортизаційної політики підприємств в інституційній економіці, що дозволить на основі накопичення та використання амортизаційного фонду визначити пріоритети сталого інноваційного оновлення активів.

Виклад основного матеріалу. Як складова частина економічної політики держави амортизаційна політика є певним важелем, який спрямований на господарську діяльність окремо функціонуючих господарюючих суб'єктів. Основна його мета полягає у створенні умов для відтворення та оновлення основних фондів, інтенсифікація інвестиційних процесів для прискорення інноваційної діяльності. Одним з ефективних, але не до кінця реалізованих заходів є надання податкових знижок тільки тим суб'єктам господарювання, які мають документальне підтвердження інвестиційного використання амортизаційного фонду [8].

Як економічне явище амортизація впливає на економічні показники і безпосередньо на вибір амортизаційної політики підприємств, що в контекст координації стратегічних рішень інноваційно-інвестиційного розвитку потребує всебічного вивчення для досягнення добробуту суспільства. Така політика може бути розроблена як на державному (макрорівні) рівні так і на рівні індивідуального підприємства (мікрорівні). Отже, на макрорівні це узагальнюючі стратегічні рішення на основі теоретико-методологічних положень, кінцевим результатом якого є створення відповідної правової бази та на мікрорівні – це специфічні стратегічні рішення, прийняті на конкретному підприємстві, відповідно до ситуації зовнішнього і внутрішнього середовища [9].

Запропонована парадигма бухгалтерського обліку у контексті даного напрямку та аналітичне забезпечення амортизаційної політики дають змогу систематизувати раціональні способи її проведення розподіл витрат або вартості капітальних активів протягом їхнього терміну служби, з урахуванням інформаційної, облікової, аналітичної, контрольної та інноваційно-інвестиційної складової. Реалізація даної парадигми можлива на основі методології обліку інноваційно-орієнтованої амортизаційної політики, формуванні та використанні звітної інформації для управління амортизаційною політикою, підготовки до інформаційного середовища облікових даних амортизаційної політики, а також методами її проведення таких як нарахування амортизації, підготовки звітної документації, облік формування амортизаційного фонду, статистичне спостереження, оцінка ефективності та моніторинг застосування інформаційної системи амортизаційної політики [3].

На основі даних були розроблені показники продуктивності парадигми з країн, які були обрані для впровадження методу амортизації та на основі позитивної динаміки таких країн, у тому числі Японії та Канади. За показниками ЄС відповідно до рівня країн ЄС зі схожими перспективами сталого розвитку запропоновано рівень інноваційно-інвестиційної активності. Для суцільної статистики спостереження визначення характеристик звітної інформації дозволить накопичити масив даних для ефективної реалізації амортизаційної політики шляхом формування єдиного інформаційного простору. Запропонована парадигма спрямована на виконання стратегічних завдань амортизаційної політики, зокрема формування системи обліково-інформаційного забезпечення ефективної амортизаційної політики на всіх рівнях управління шляхом забезпечення синергії фінансової і нефінансової інформації при розробці амортизаційної політики, для якої найбільш ефективна використовуються методи амортизації для сталого економічного розвитку. Це дозволить сформувати достатні власні ресурси для інноваційного оновлення активів. Варто зауважити, що процес амортизації впливає лише на прибутковість підприємств, тому його можна використовувати для зменшення податкового навантаження, і це найкраще можна реалізувати за допомогою прискорених методів амортизації. Для фінансово стійких організацій, питомі витрати яких значно нижче, ніж у конку-

рентів, що компенсує збільшення витрат і зменшення розміру фінансового результату, відображеного в бухгалтерській звітності, є доцільним застосування механізму прискореної амортизації. При вивченні процесу амортизації водночас, варто звернути увагу на наступні елементи: прискорене списання основних засобів; зменшення прибутку та, відповідно податковий тиск; збільшення сум нарахованих амортизаційних відрахувань. Для дослідження амортизаційної політики, яка формується на конкретному підприємстві з урахуванням зовнішніх факторів, зазначені елементи є важливими факторами [2].

Процес нарахування амортизації на даний час носить декларативний характер, а її якісна складова залежить від розміру та системи оподаткування підприємств. Сума нарахованої амортизації у сучасній економічній реальності використовується як податковий важіль впливу на оподатковуваний прибуток підприємства і не розглядаються бухгалтерами за прямим призначенням як джерело інвестицій при оновленні основних засобів. Тобто, підприємства дотримуються норми Податкового кодексу згідно з рекомендованими термінами з використанням основних засобів при розрахунку амортизації. Проте за цільовим призначенням виявлено чимало порушень методів амортизації. Таким чином, у разі довгострокової експлуатації необоротного активу, змінити лише метод нарахування амортизації недостатньо, потрібно одночасно проводити переоцінку таких активів. Переоцінка активів тягне за собою виникнення доходу від переоцінки та, відповідно, податкових зобов'язань. Тобто, порівняльний аналіз суми, на які збільшуються амортизаційні надходження та суми податкових зобов'язань, свідчить про економічну недоцільність таких дій. Існує певна невідповідність процесів амортизації у динаміці валового накопичення і споживання основного капіталу і пов'язаних з ним економічних процесів. Таким чином, щорічно зростає сума амортизації відрахувань, але спостерігається явне збільшення частки амортизаційних відрахувань необоротних активів, причому темпи зростання цих показників неоднакові [10].

Отже, недостатній контроль за дотриманням вже існуючих норм і методик амортизації погіршує і без того повільний процес оновлення необоротних активів підприємств. Безконтрольністю з боку держави така ситуація лише посилюється, а у типових формах річної фінансової звітності наводяться тільки інформативні показники вартості необоротних активів, використання цих коштів та суми накопиченої амортизації. Динаміка показників вартості та зносу основних засобів підтверджує, що вони зумовлені переоцінкою основних засобів та інфляцією, які впливають на собівартість оновлення активів. При цьому, за рахунок прискореного вибуття старих активів і заміни їх новими з більш високим значенням, з кожним роком зростає частка амортизаційних відрахувань і, відповідно, більшою сумою амортизаційних відрахувань. Проте, оскільки в останні роки спостерігається зростання рівня збитковості підприємств у середньому по країні, то джерела такого заміщення потребують подальших досліджень. Об'єктивні комплексні процеси морального та фізичного зносу основних засобів визначають наявність двох напрямків в інвестиційному процесі: впровадження інноваційних технологій та оновлення в існуючий парк техніки і обладнання. Динаміка надходжень і накопичення амортизаційних ресурсів є визначальною ознакою ефективної амортизаційної політики, що дозволяє забезпечити достатню кількість ресурсів, як для повного простого відтворення елементів капіталу, так і для створення «ядра стартового капіталу» для забезпечення модернізації виробництва. У той же час, як відтворювальний залишок основного капіталу за сформованими джерелами фінансування слід визначити координацію структуривання та деталізацію інвестиційних потоків [8].

Світові тенденції розвитку амортизаційних систем спрямовані на їх суттєву лібералізацію, значного скорочення кількості норм амортизації, встановлення їх для великих груп основних засобів і надання підприємствам права визначати строки амортизації в законодавчо встановлених межах [11]. Так, в країнах світу частка коштів в загальній сумі інвестицій в інновації в якості амортизаційних відрахувань для експлуатації активу і звільнення коштів від оподаткування становить від 60% до 85% Стабіль-

ність амортизаційних фондів як джерела прибутку підвищує їх стійкість до коливань виробництва, сплати відсотків за позикові кошти, змін у цінній політиці тощо [6]. В Україні, відповідно до середнього терміну експлуатації необоротних активів, компанії не мають змоги вивести кошти з обігу на термін 10–15 років. Виокремивши від цього розрахунку комп'ютери, обладнання і пристрої, що мають короткий термін служби і невелику частку в загальній вартості необоротних активів, то отримуємо середній показник в 15 років. Визначивши значні обсяги амортизаційних відрахувань і скоротивши термін служби, підприємства зможуть за короткий період сформувати амортизаційний фонд, і тоді держава для модернізації виробництва за національними стандартами інновацій зможе стимулювати використання заощаджень. Крім того, це стимулюватиме підприємства до сталого інноваційного розвитку освоєння та цільового використання отриманих коштів. Отже, бюджет капітальних інвестицій передбачає прогнозування амортизаційних відрахувань власних фінансових ресурсів підприємств, так як є складовою частиною головного кошторису [9].

Висновки. Таким чином, облікова роль амортизаційних відрахувань є ефективною за умови вжиття заходів щодо забезпечення податкової знижки лише тим суб'єктам, які мають документальне підтвердження використання інвестиціями амортизаційного фонду в об'єктивному відображенні доходів і витрат підприємств та визначення його реального фінансового результату відповідно до принципів бухгалтерського обліку. В поєднанні зі значними заходами державного протекціонізму такий елемент контролю дозволить отримати позитивні стійкі результати. Необхідність проведення таких заходів пов'язана зі стрімкою інфляцією, при якій накопичення коштів на рахунках підприємств неможливо і носить ризикований характер, що позначається на добробуті підприємства. Також неможливим є накопичення коштів в іноземній валюті, яка має менший курс коливань в Україні. Тому основними етапами формування бухгалтерського забезпечення амортизаційної політики на підприємствах повинні бути: вибір відповідних методів нарахування амортизації; облік основних факторів, що визначають передумови формування облікової амортизаційної політики; забезпечення цільового використання амортизаційних відрахувань. З метою раціоналізувати інвестиційний процес для підвищення добробуту держави амортизаційна політика на державному рівні має бути спрямована на ефективне управління формуванням і використанням амортизаційних ресурсів. Кожен суб'єкт господарювання повинен розробляти та здійснювати власну амортизаційну політику для управління процесом сталого формування та використання амортизаційних відрахувань для активізації інвестиційної діяльності на основі амортизаційної політики держави.

Список використаних джерел:

1. Кузуб М., Задніпровський О., Ромашко О., Августова О., Шушакова І. Порівняльний аналіз українських та європейських стандартів бухгалтерського обліку. *Наукові горизонти*. 2022. № 25(1). С. 96–103.
2. Ванг С. Вплив прискореної амортизації активів на інвестиції підприємств на основі статистичного аналізу. *Журнал фізики: Серія конференцій*. 2021. № 1955 (1), 012059.
3. Бондар М.І., Бабич В.В. Амортизація необоротних активів: облік та оподаткування. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. № 1(55). С. 33–34.
4. Левченко Н.М., Воробйова І.О. Амортизаційна політика як складова стратегії підприємства. *Інноваційна економіка*. 2014. Вип. 4. С. 102–107.
5. Лищенко О.Г., Півненко В.В. Оптимізація амортизаційної політики підприємства. *Сталый розвиток економіки*. 2015. Випуск 4. С. 70–75.
6. Швець Н.В. Амортизаційна політика підприємства: проблемні питання. *Вісник Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля*. 2016. Вип. 6. С. 199–202.
7. Li W.C.Y., Hall B.H. Amortyzatsiya kapitalu R&D biznesu [Depreciation of Business R&D Capital]. *Review of Income and Wealth*. 2020. Т. 66(1). Pp. 161–180. <https://doi.org/10.1111/roiw.12380>

8. Alina Zh. Sakun, Kateryna A. Pylypenko, Svitlana V. Skrypnyk, Oleksandr S. Prystemskyi, Inesa V. Shepel. Accounting and analytical space of providing the depreciation policy of Ukrainian. *RIVISTA DI STUDI SULLA SOSTENIBILITA*. № 2/2022. Pp 247–270, DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2022-002015>

9. Пилипенко Л.М., Демська Ю.В. Концептуально-теоретичні основи обліку амортизації та амортизації необоротних активів підприємства. *Економічний простір*. 2018. Випуск 134 С. 195–204.

10. Педченко Н.С., Лугівська Л.А. Амортизаційна політика підприємства в умовах реформування податкової системи. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2014. Вип. 6 (68). С. 74–84.

11. Галушко О.С. Амортизаційна політика та її вплив на інноваційний розвиток підприємства. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2011. Т. 1. С. 65–76.

References:

1. Kuzub M., Zadniprovs'kyi O., Romashko O., Avhustova O., Shushakova I. (2022). Porivnyal'nyy analiz ukrayins'kykh ta yevropeys'kykh standartiv bukhhal'ters'koho obliku [Comparative Analysis of Ukrainian and European Accounting Standards]. *Scientific Horizons*, no. 25(1), pp. 96–103.

2. Wang C. (2021). Vplyv pryskorenoyi amortyzatsiyi aktyviv na investytsiyi pidpryyemstva na osnovi statystychnoho analizu [The Impact of Assets Accelerated Depreciation on Enterprise Investment Based on Statistical Analysis]. *Journal of Physics: Conference Series*, no. 1955(1), 012059

3. Bondar M.I., Babich V.V. (2016). Amortyzatsiya neoborotnykh aktyviv: oblik ta opodatkovannya [Depreciation of non-current assets: accounting and taxation]. *Bulletin of Zhytomyr State Technological University. Series: Economic Sciences*, no. 1(55), pp. 33–34.

4. Levchenko N.M., Vorobiova I.O. (2014). Amortyzatsiyina polityka yak skladova stratehiyi pidpryyemstva [Depreciation policy as a component of enterprise strategy]. *Innovative Economy*, no. 4, pp. 102–107.

5. Lyshchenko O.H., Pivnenko V.V. (2015). Optymizatsiya amortyzatsiyanoi polityky pidpryyemstva [Optimization of depreciation policy of the enterprise]. *Sustainable Development of the Economy*, no. 4, pp. 70–75.

6. Shvets N.V. (2016). Amortyzatsiyina polityka pidpryyemstva: problemni pytannya [Depreciation policy of the enterprise: problematic issues]. *Bulletin of the Volodymyr Dahl East Ukrainian National University*, no. 6, pp. 199–202.

7. Li W.C.Y., Hall B.H. (2020). Amortyzatsiya kapitalu R&D biznesu [Depreciation of Business R&D Capital]. *Review of Income and Wealth*, no. 66(1), pp. 161–180. DOI: <https://doi.org/10.1111/roiw.12380>

8. Alina Zh. Sakun, Kateryna A. Pylypenko, Svitlana V. Skrypnyk, Oleksandr S. Prystemskyi, Inesa V. Shepel. (2023) Accounting and analytical space of providing the depreciation policy of Ukrainian. *RIVISTA DI STUDI SULLA SOSTENIBILITA*. No. 2/2022, pp 247–270. DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2022-002015>

9. Pylypenko L.M., Demska Yu.V. (2018). Kontseptual'no-teoretychni osnovy obliku amortyzatsiyi ta amortyzatsiyi neoborotnykh aktyviv pidpryyemstva [Conceptual and theoretical foundations of accounting for depreciation and depreciation of non-current assets of the enterprise]. *Economic Space*, no. 134, pp. 195–204.

10. Pedchenko N.S., Luhivska L.A. (2014). Amortyzatsiyina polityka pidpryyemstva v umovakh reformuvannya podatkovoyi systemy [Depreciation policy of the enterprise in the context of reforming the tax system]. *Science Bulletin of Poltava University of Economics and Trade*, no. 6 (68), pp. 74–84.

11. Halushko O.S. (2011). Amortyzatsiyina polityka ta yiyi vplyv na innovatsiynu rozvytok pidpryyemstva [Depreciation policy and its impact on the innovative development of the enterprise]. *Economic Bulletin of the National Mining University*, no. 1, pp. 65–76.

Дата надходження статті: 27.01.2026

Дата прийняття статті: 24.02.2026

Дата публікації статті: 02.03.2026